

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง”การสังเคราะห์องค์ความรู้เรื่องการใช้และการเสริมความเข้มแข็งแก่การสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน” มีระยะเวลา 3 ปี (กรกฎาคม 2549-กรกฎาคม 2552) มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ คือ (1) การสร้างชุดความรู้ของกระบวนการทัศน์ใหม่ด้านการสื่อสารเพื่อการพัฒนา (2) การสร้างนักวิจัยที่สามารถดำเนินการวิจัยตามชุดความรู้ใหม่ (3) การทดลองนำชุดความรู้ใหม่ไปใช้ในภาคปฏิบัติ (4) การสร้างประชาคมเครือข่ายนักวิจัยที่สนใจกระบวนการทัศน์ใหม่นี้

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว ทางโครงการฯ ได้ออกแบบโดยผนวกเอาขั้นตอนและระเบียบวิธีการวิจัยเข้าอยู่ในกิจกรรม 4 ประเภท คือ การร่วมกันพัฒนาโครงการวิจัยย่อย การจัดเวทีกลุ่มศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กิจกรรมการเผยแพร่ผลงานวิจัยต่อสาธารณะ และกิจกรรมการฝึกอบรม

ผลการวิจัยที่เกิดขึ้นมีดังนี้

(ก) ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับชุดความรู้ใหม่ (ประมวลอยู่ในหนังสือเรื่อง”การจัดการความรู้เบื้องต้นเรื่องการสื่อสารชุมชน”(2551)และ “สื่อเล็ก ๆ ที่นำไปใช้ในงานพัฒนา”(2552))

1. ในแง่ทฤษฎีที่ต้องนำมาใช้ในการวิจัย จะต้องใช้ 3 ทฤษฎีเพื่อรองรับกลยุทธ์ ”เส้นด้ายคู่ (Double-knit approach):ทั้งใช้ทั้งพัฒนาการสื่อสาร” คือ ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของการสื่อสารที่เน้นความหลากหลายและมีพลวัต ทฤษฎีการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม/การสื่อสาร และทฤษฎีองค์ประกอบของการสื่อสาร

2. สำหรับประเภทของสื่อนั้น ไม่จำเป็นต้องเจาะจงประเภทของสื่อ แต่ควรเน้นการบูรณาการสื่อประเภทต่าง ๆ อย่างมีหลักการและเหตุผลรองรับ และสามารถขยายจากกลยุทธ์”การผสมสื่อ”(Mixed media) มาเป็น ”การบูรณาการการสื่อสาร”(integration/Hybridization of communication)เพื่อหลีกเลี่ยงข้อจำกัดของกลยุทธ์ ”การแทนที่”(Substitution)และ”การเสริมเพิ่มเติม”(Addition)

3. ผลการวิจัยได้ค้นพบคุณประโยชน์ของ”สื่อเล็ก ๆ”(Small media) ซึ่งเป็นสื่อที่ชุมชนมีอำนาจที่บริหารจัดการได้ในการนำมาใช้เพื่อการพัฒนาด้านต่างๆของชุมชน ตัวอย่างของสื่อเล็ก ๆ เช่น สื่อพื้นบ้าน สื่อบุคคล สื่อค่าย สื่อละคร เป็นต้น

4. ผลจากการนำเอาชุดความรู้ใหม่ที่ค้นพบที่ไปทดลองใช้ในสนามภาคปฏิบัติการ(Field experiment) พบว่า กระบวนทัศน์ใหม่ของการสื่อสารเพื่อพัฒนาที่เน้น ”การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม “ นั้นเป็นกระบวนทัศน์ที่ใช้งานได้จริง เป็นรูปแบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการทำงานร่วมกันในการใช้และเสริมความเข้มแข็งแก่การสื่อสาร เพื่อการพัฒนาชุมชนระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภายนอกนั้นเป็น "ความจำเป็น" และมี "ความเป็นไปได้" ที่จะทำให้เกิดผลตามที่ต้องการ โดยทั้งสองฝ่ายต้องยึดหลักการ "การเคารพสิทธิทางวัฒนธรรม/ทางการสื่อสารของชุมชน"

(ข) ผลการวิจัยด้านวิธีวิทยา

6. ผลการวิจัยพบว่า การใช้สหวิธีวิทยาการวิจัยที่ประสานเอาการถอดบทเรียนอย่างมีทฤษฎี เป็นแนวทางการตั้งคำถาม (After Action Reflection with theoretical inquiry) และการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary analysis) เป็นวิธีวิทยาที่มีประสิทธิภาพ

7. สำหรับการวิจัยสนาม ผลการวิจัยพบว่า เทคนิคการคืนข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์/สังเคราะห์ แล้วให้แก่ชุมชนสามารถทำได้หลายเป้าหมายและออกแบบได้หลายรูปแบบ

(ค) ผลที่เกิดขึ้นในรูปผลผลิตของโครงการ(output) ซึ่งประกอบด้วย ผลผลิตด้านตัวบุคคล นักวิจัยในโครงการประมาณ 70 ท่านได้พัฒนาความสามารถในการทำวิจัยตามกระบวนการที่ค้นพบใหม่ได้สำเร็จ และโครงการฯสามารถสร้างผลงานที่เป็นเอกสารเผยแพร่และฝึกอบรมตลอด 3 ปี จำนวน 45 ชิ้น

คำสำคัญ : ทฤษฎีบทบาทหน้าที่ของการสื่อสาร ทฤษฎีการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดทางวัฒนธรรม/ การสื่อสาร การใช้และการเสริมความเข้มแข็งแก่การสื่อสาร การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม การ บูรณาการ สื่อสาร สื่อเล็ก ๆ เทคนิคการคืนข้อมูลให้ชุมชน